

23.61x32.95	1/2	6 עמוד	שבת - ראשון	28/04/2023	85883790-8
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790					

”יחרת בהיסטוריה כמלכד הגדול של האומה” > 06 שישים שנה למותו של הנשיא יצחק בן צבי

הנשיא של העם

מאז המסע שערך בגיל צעיר בארצות הים התיכון, ועד תקופת כהונתו הממושכת כנשיא המדינה השני, הציב יצחק בן צבי בראש מעייניו את הזיקה בין שבטי וקהילות ישראל. שישים שנה למותו / אריק וירצבורגר /

באיסוף החרסים והדבקותם ראה בן צבי משל לאיסוף חלקי עם אשר ישוב, יתלקט ויחיה, נבואה שהגשימה את עצמה. הדימויים שבהם השתמש בפתחת הפסקה מב טאים את ידיעתו וחיבורו העמוק לספרי התנ"ך, שהרי כך נאמר בספר יואל: "וְהָיָה אַחֲרָי כֵּן אֲשַׁפּוּךְ אֶת רוּחִי עַל כָּל בָּשָׂר וְנִבְּאוּ בְּנִיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם וְקָנִיכֶם חֲלָמוֹת יַחְלִמֶנּוּ פַחַדְיֵיכֶם חֲזִינֹת יֵרְאוּ... הַשָּׁמַיִשׁ יִהְיֶה לְחֶשֶׁךְ וְהַיָּרִיחַ לְדָם לִפְנֵי בּוֹא יוֹם ה' הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא".

בהמשך ביקורו הגיע לירושלים, וכך כתב: "עשרה ימים ביליתי בירושלים. מה עמוק הרושם שנשאר עלי מהביקור הראשון ליד קבר רחל אמנו בדרך בית לחם, זהו המקום הקדום היחיד שנמצא ברשותם של היהודים".

"מקומי הוא בארץ ישראל"

כעבור שנה, לאחר שובו לפולטבה, בהיותו בן 21 (בשנת 1905), החליט לעלות לישראל. לימים תיאר את הרגע שבו גמלה בליבו ההחלטה הזו, בעת שנאם באסיפת עם שהתכנסה בעיר: דיברתי אנוכי אל ציבור של עשרת אלפים נפש, כמובן ברוסית. נאמתי כיהודי על המהפכה הרוסית, על השתתפות היהודים ועל שאיפתנו גם אנו לחיי עם חופשי בציון. והנה בשעה שנשאתי את דברי מעל הגזוזטרה של התיאטרון, ניצבה לנגד עיני רוחי דמותה החיה של ירושלים עיר הקודש על חורבותיה, שוממה מבניה כפי שראיתי בעיני לפני כשנה בביקורי הראשון בארץ בקיץ 1904. באותה שעה שאלתי את עצמי אל מי אני נושא את דברי? האם יבינוני שומעי אלה כאן בפולטבה, האם יאמינו? האם אנו היהודים הננו שותפים אמיתיים למהפכה זו ולניצחון זה? האם מהפכה זו, המבשרת גאולה לרוסים, תביא את הגאולה המקווה גם לנו היהודים? למה אני כאן ולא שם? למה אנו כולנו כאן ולא שם? ומשעלו השאלות לפני, שוב לא יכולתי להשתחרר מהן. ובסיימי את דברי חשבתי לא על הפגנה זו ועל ניצחון המהפכה הרוסית, אלא על ירושלים שלנו. אותה שעה החלטתי החלטה גמורה שמקומי הוא בארץ ישראל ושעלי לעלות לשם ולהקדיש את חיי לבניינה ובהקדם האפשרי.

בשנת 1907 עלה בן צבי לישראל. כאן היה שותף לייסוד תנועת בר גיורא ולתנועת השומר – שתי תנר עות שהביאו את בשורת האחריות והעצמאות הביטחון נית, מלבד העיסוק בהתיישבות. לאחר כעשר שנים נשא לאישה את רחל ינאית. בחתונה נכחו כמה חברים בלבד, ועורך החופה היה מורו מילדותו, אז"ר. במכתב ששלח דוד בן גוריון לפולה אשתו, ששהתה באותם ימים בארצות הברית, הוא תיאר את החתונה: לפני יומיים היתה לנו פה שמחה: בן צבי התחתן. את רואה, לא רק אני מסוגל לשטות כזו... עד שעה

בשבוע שעבר צוינו שישים שנה לפטירתו של יצחק בן צבי, נשיא השני של מדינת ישראל, ככ"ט בניסן תשכ"ג. בן צבי, שנבחר לנשיאות שלוש פעמים, כיהן בתפקיד אחר-עשרה שנים, זמן רב יותר מכל נשיא אחר. הוא הטביע חותם במנהיגותו, בצניעותו ובקבלת המגוון בחברה הישראלית. בתקופה שבה הפיצול והסעעים בתוכנו מעמיקים, חשוב להתבונן על מנהיגות שבקשה להעצים את האחדות אך לא ליצור אחדות.

יצחק שימשלביץ' (שם משפחתו המקורי) נולד בפר לטבה שבאוקראינה בשנת 1884. אביו, צבי, היה פעיל בתנועת חובבי ציון. יצחק למד ב"חדר מתוקן", ואחד ממוריו היה הסופר אלכסנדר זיסקינד רבינוביץ (אז"ר). בהיותו בן עשרים יצא למסע של שלושה חודשים לארץ ישראל. בדרכו עבר בטורקיה, יוון, קפריסין ולבנון, ונד שף לקהילות היהודיות בארצות אלו. בעבור צעיר שגדל במזרח אירופה, ההיכרות עם יהדות המזרח הייתה חידוש גדול. כבר אז גמלה בליבו ההחלטה ללמוד ערבית ולד קור את קהילות ישראל במזרח.

בעת ביקורו בארץ הגיע לבית הכנסת בגדרה, ושם התבשר על מותו של הרצל. בזיכרונותיו כתב: "נרמה היה שברגע זה מסמל מותו של הרצל את קיצה של הציונות. אולם הכוחות הבריאים שבאומה התגברו על הייאוש...".

כבר בגיל צעיר השכיל להתבונן על המציאות בעיניים מלאות חוץ. כך למשל, בעת ביקורו בתל גור, כאשר התבונן בפעולת הארכיאולוגים שחפרו במקום, עלה לנגד עיניו חוץ לאומי, וכך כתב בזיכרונותיו: ירח גדול כקערה ואדום כדם יצא על פני שמי אופל, והוא עולה ומטפס מעלה מעלה. מחשבות נוגות באות ומתרוצצות בקרבי. לא ידעתי נפשי בעצמי. הנה תקופה מותה מונחת בתוך האדמה, ובאים החופרים וחופרים שריד אחר שריד וחרס אחר חרס והדביקו שריד אל שריד וחרס אל חרס וקמה התקור פה העתיקה והייתה לעיננו. האם לא נצליח להדביק גם שרידי עם עצם אל עצם עד אשר יקום ויחיה?...

לפני החתונה לא ידענו כלום. היתה לנו ישיבה של הועד המרכזי של המפלגה, ובן צבי הזמין אותי לבית רחל לשתות כוס יין לאחר הישיבה. חשדנו שזה לא עניין פשוט. כשבאתי לשם מצאתי את בן צבי נבוך, והבינותי מה הדבר. החתונה נערכה אצל בן עירו של בן צבי, א.ז. רבינוביץ, סופר עברי ותיק. עשרה חברים היו נוכחים והטקס נערך כדת משה וישראל, עם קיי דושין, כתובה וכל השאר. בקיצור, בן צבי שלנו סידר הדבר בכל פרטי הפרטים. אני חושש שיש לי פה קצת אשמה. את יודעת שדוגמה רעה משפיעה (מכתבים אל פולה ואל הילדים, תל אביב תשכ"ח, עמ' 56).

במהלך השנים מילא בן צבי תפקידי מפתח שונים במנהיגות הציונית. הוא היה מחותמי מגילת העצמאות, וחבר בכנסת הראשונה השנייה. לאחר מות נשיאה הראשון של מדינת ישראל חיים ויצמן, בן גוריון חיפש נשיא, וכך אמר בישיבת מרכז מפא"י בדצמבר 1952: הנשיאות בישראל היא סמל חי של המדינה, סמל האחדות השלמות והעליונות של המדינה. זהו סמל לא רק של מדינת ישראל הקיימת, לא רק של המיליון וחצי מיליון היושבים עכשיו בתוכה, זהו סמל של עם ישראל כולו. ועם ישראל כולו מכיל לא רק אחד עשר מיליון החיים אתנו כיום, אלא כל הדורות של ישראל מאז היותו. וסמל זה הוא לפיכך נורא הוד...

מכל עשרות האנשים הראויים לשמש באיטלה זו נראה לי כי יצחק בן צבי הוא האדם המגלם בתוכו סגולות ותכונות אלה במידה המכסימלית. כשהוצע לבן צבי להיות מועמד לנשיאות הופתע יותר מכל איש אחר. כי עניו וצנוע הוא, ומעולם לא רדף אחרי הכבוד ולא ביקש שררה לעצמו. הוא הסכים להצעה אחרי היסוסים רבים ואחרי שידולים מצד חבריו הקרובים ביותר...

בתקופת כהונתו כנשיא, משנת 1952 ועד 1963, הוא העלה את בית הנשיא לירושלים ונתן מקום של כבוד לקהילות השונות בישראל. בכינוס הראשון שערך בבית הנשיא, בראש חודש תמוז תשי"ג, אמר: אנו פותחים היום בשורה של כינוסי ראשי-חדשים המוקדשים לשבטי ישראל, עולי גולה מכל התפוצות, ובראש וראשונה לעולים מתפוצות ישמעאל. שאיפתנו היא לטפח כפי יכולתנו את תהליך קירוב הלבבות בין שבטי ישראל החוזרים למוולדת, על ידי פגישות הדדיות עם בניצניהם וכן על ידי שיחות בינם לבין עצמם. בכוננתנו להעלות את ניצוצות האורה הצפונים בכל שבט משבטי ישראל, לעשותם נחלה לכל האומה, להבליט ולהעלות את ערכי הרוח המיוחדים לכל אחד מהשבטים, ערכים העשויים למשוך את הלב לאהבה ולהוקרה. הפגישות הללו ידובבו את בני העדות, שיספרו על עצמם בלשונם ובסגנונם. לא בכדי פתחנו בעולי תימן, שכן עליית תימן היא אולי המופלאה שבעליות לארץ... (שבטי ישראל בבית הנשיא, דבר הנשיא, עמ' 3).

כינוסי ראש חודש אלה ליוו את תקופת נשיאותו של בן צבי, וביטאו מוטיב מהותי בה. הוא דאג להכיר מקרוב את הקהילות והעדות השונות בישראל, יהודיות ושאינן, ולבקרן במחוזותיהן, ביישובים ובמעברות. במקביל לפי עילותו הנשיאותית המשיך לחקור את הקהילות השרות, ופרסם את מחקריו בסדרת ספרים.

נאבק נגד העלאה בשכרו

צניעותו של בן צבי הייתה לשם דבר. עם היבחרו לנשיאות ביקש שמשכן הנשיא יהיה בצריף, ברוח הימים שבהם חלק גדול מהעם חי במעברות. ועדת הכספים של הכנסת רצתה להעלות את שכרו, אך הוא סירב לכך בתוקף. חברי הוועדה ניצלו את יציאתו למסע באפריקה, ובהיעדרו קיבלו החלטה להעלות את שכרו. עם שובו ארצה ביטא שוב את התנגדותו, במכתב ליו"ר ועדת הכספים, ישראל גוריי: מאז כניסתי לתפקיד הריני רואה בדאגה רבה את המשך בעמ' 19

אריק וירצבורגר הוא סמנכ"ל חינוך ביד יצחק בן צבי

7.16x29.32	2/2	עמוד 19	מקור ראשון - שבת	28/04/2023	85883791-9
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790					

הנשיא של העם

« המשך מעמ' 06

הדהירה המסחררת של רמת החיים במדינתנו כאחת הסכנות הרציניות לעצמאותנו הכלכלית שאנו כה כמהים לה. דעתי היא כי כל עוד אנו מצויים לקיים שתי המצוות החשובות - העלאת אחים וקליטתם בארץ, והגברת עצמאותנו הביטחונית נוכח הסכנות האורבות לנו מבחוץ - אסור לנו להיגרר אחרי העלאת רמת החיים. התנגדותי משום כך באופן עקרוני להעלאת משכורת, מתוך תקווה להראות דוגמה לאחרים, וחזרתי על התנגדותי זו מדי שנה בשנה, הן בקביעת סכום משכורת בהצעת התקציב של לשכתי והן בשיחה אישית עמך.

גלגולה של קבורה

לפני הקמת המדינה רכש בך צבני חלקת קבר בוד בוד הייתי. משחללו לקבור בוד הזיתים עם פרוץ מלחמת העצמאות, נפתח בסיועו בית הקברות בשכונת סנהדריה. בצד וזאת ודראשונה, בשנת 1950, כתב: "לאוד שיתברר רבר מתי יביאוני לקבורה כמנהג ישראל בירושלים עיה"ק, אשר בה חייתי מרבית ימי ולה הקדשתי ממיטב כוחתי. אם בזמן מותי לא ישחרר ולא יעבוד לרשותנו בית הקברות בוד הייתי - להביאני לקבורה בביה"ק של סנהדריה בירושלים". בערוב ימיו כתב עם רעייתו צוואה חדשה: "אנו מביי עים את רצוננו להקבר בוד המנוחות בירושלים, באוזה אחת, קבר ליד קבר". ובתוספת לצוואה פירוט: "אנו מביעים בזאת את משאלתנו כי אדוזהנו בוד המנוחות בירושלים, שבה נמצאים הקברים של אבינו ר' צבי שמש ודעייתו רבר רה שמש... ישמרו מקומות קבורה לקרובינו: אחינו אהרון ראובני ודעייתו שרה, אחותנו שלמית קלוגאי ובעלה יצחק". בשנות המדינה הראשונות לא היה נוהג ברור, ובוודאי שלא חוק או תקנה, המסרדים את קבורת מנהיגי המדינה. בתחילת שנות החמישים נהג בית הקברות הד המנוחות. האדריכל, ריכרד קאופמן, הקצה בראש הד חלקה שנועדה לשמש כ"פנתיאון" לאישי האומה. לימים הפכה חלקה זו לחלקת יקירי ירושלים. כאשר נפטר שר האוצר דראשון אליעזר קפלן, ביולי 1952, הייתה התלבטות היכן לקבורו. הצוות שעסק בנושא המליץ לקבורו בחלקת הפנתיאון בוד המנוחות, אך בך גודיון החליט שייטמן בוד הרצל, בחלקה חדשה. חלקה זו הפכה ל"חלקת גדולי האומה" ובה נטמנים נשיאים, ראשי ממשלות ויושבי ראש הכנסת עד היום הזה. נשיאה דראשון של המדינה, חיים ויצמן, נפטר בנובמבר 1952 ונטמן לבקשתו בגן ביתו שברחובות. הנשיא השני, יצחק בך צבני, נפטר בשנת 1963 ונקבר בהתאם לצוואתו בחלקה משפחתית הסמוכה לפנתיאון, לצד אביו, בוד המנוחות בירושלים. בך צבני נקבר בחלקה משפחתית, בתוך בית הקברות שבו קבורים כל עדות ישראל, אולי כדי להשאיר לדורות הבאים את הניגון העדין בין איש המשפחה, איש העם מאחד העדות, ואיש הממלכה.

רבים ספרו לנשיא השני של מדינת ישראל, אך עניין מיוחד ואקטואלי יש במילים שכתב עליו אבא אבן, שר הדפוס: מדינת ישראל מקבצת בתוכה את כל הניגודים וגורמי השוני. נוסף על כל אלה ומסוכן מכולם הוא היצר לה בליט את המפריד ולטשטש את המאחד, להסתגר איש תחת דגלו העדתי, המפלגתי, הרעיוני, ולקדש מלחמה נגד יריבים מבית. זה יצר ההתפצלות שהוא בעוכרי האומה מאז ומתמיד.

אין תפקיד יותר נשגב לנשיאות בישראל מאשר להקים סכר נגד נחשולי הפירוד. יצחק בך צבני תפס תפיסה עי לאית את משימתו להיות המלכד של העם המפוצל והמפורד. לא תמו תפקידינו בליכוד האומה, השלום, הליכוד החברתי, עיצוב דמותנו הרוחנית - כל אלה עדיין הם מאתנו והלאה. אין שטח משטחי חיינו בו חסרים גילויי פירוד מיוחדים. ביום אבל זה מתנוססת לעינינו דמותו של הנשיא יצחק בך צבני, אשר שמו ייחרת בהיסטוריה כמלכד הגדול של האומה. ●